

АННОТАЦИЯ

8D12301 – «құқық қорғау қызметі» білім беру бағдарламасы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға дайындалған «Қазақстан Республикасында бостандықты шектеу түріндегі жазаның орындалуын құқықтық реттеу» тақырыбындағы
Алмагуль Алматывна Примкулованың диссертациясы

Диссертациялық жұмыс Қазақстан Республикасында бас бостандығынан айырудың баламалы түріндегі жетекші жаза ретінде бас бостандығын шектеу институтын кешенді талдауға арналған теориялық және құқықтық негіздерге негізделген ғылыми зерттеу болып табылады. Диссертациялық зерттеу аясында автор қарастырылып отырған институттың құқықтық табиғатын, осы жазаны тағайындау және орындау тәртібі мен шарттарын талдады, сондай-ақ бас бостандығын шектеу түріндегі жаза қолданылған сотталғандарға әлеуметтік-демографиялық, қылмыстық-құқықтық және қылмыстық-атқарушылық сипаттама берді. Диссертациялық зерттеудің нәтижелері Ұлттық жазалау жүйесіндегі бостандықты шектеу институтын жетілдіруге бағытталған теориялық, заң шығарушылық және тәжірибеге бағытталған тұжырымдар мен ұсыныстар болды.

Диссертациялық зерттеудің өзектілігі мемлекетте болып жатқан әлеуметтік-экономикалық және құқықтық өзгерістерге байланысты, олар ұлттық заңнаманы одан әрі жетілдіруді талап етті, оның ішінде қылмыспен күресуге бағытталған. Қазақстан Республикасының қазіргі заманғы қылмыстық саясаты сот төрелігі жүйесін дамытудың жалпы әлемдік үрдістеріне жауап беретін қылмыстық сот ісін жүргізудің дәстүрлі емес нысандары мен әдістерін қалыптастыруға бағытталған. Қылмыстық-құқықтық және қылмыстық іс жүргізу бағыттарымен қатар маңызды буын әлеуметтік әділеттілікті қалпына келтіруді жүзеге асыру, құқық бұзушының құқықтық және адамгершілік санасын қалыптастыру, сондай-ақ жеке және жалпы алдыналау тәртібіне жауап беретін қылмыстық-атқару болып табылады.

Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасында қылмыстық сот ісін одан әрі дамытуға бағытталған негізгі аспектілер көрсетілген. Сонымен, қылмыстық құқықтық қатынастарды реттеуде жазалау, қалпына келтіру және ескерту элементтері арасындағы тепе-теңдікті сақтау ерекше маңызды. Осыған сүйене отырып, жазаның жасалған қылмыстық-құқықтық тыйымға пропорционалдылығы қағидатын сақтау мүлтіксіз болып қала береді.

Ұзақ уақыт бойы бас бостандығынан айыру жазалау жүйесіндегі негізгі және басым мәжбүрлеу шарасы ретінде әрекет етті. Бұл тәжірибе сөзсіз жағымсыз салдарға әкелді (әлеуметтік пайдалы байланыстардың жоғалуы, жеке тұлғаның деформациясы, беделдің жоғалуы, еңбек қатынастарының аяқталуы, пенитенциарлық қылмыстың өсуі, үлкен экономикалық шығындар және т.б.), оларды адамгершілік, экономикалық және стандартты жолдармен

шешу қажет болды. Осыған байланысты, ең дұрыс шешім бас бостандығынан айыруға балама жазаларды кеңінен қолдану болды, онда бас бостандығын шектеу перспективалы және көрсетілген талаптарға сай келетін жаза шарасы ретінде орын алды.

Бүгінгі таңда қарастырылып отырған жаза түрі қоғамнан оқшаулануға байланысты емес басқа шаралар арасында жиі қолданылады. 2022 жылы бас бостандығын шектеу түріндегі жаза саны - 47537 (2021 жылы - 46435, 2020 жылы - 42510) 2022 жылы – 66532 сотталған (2021 жылы - 67295, 2020 жылы - 66343) қоғамнан оқшауланумен байланысты емес қылмыстық-құқықтық шаралар саны, бұл жалпы алғанда 71,5% - (кұрады (2021 жылы жыл – 69%, 2020 жылы – 64%).

Ізгілендіру жөніндегі мемлекеттік саясатты дәйекті іске асыру және қылмыстық заңнама мен қылмыстық процестің репрессивтілігін төмендету нәтижесінде соңғы жылдары Қазақстан Республикасында бас бостандығын шектеуге сотталғандар саны әр уақытта артып келеді. Осыған сүйене отырып, зерттелетін тақырыптың өзектілігі мен маңыздылығы күмән тудырмайды.

Қылмыстық жазаның бір түрі ретінде бостандықты шектеуді заңнамалық тұрғыдан бекіткен сәттен бастап ғылыми қоғамдастықтың бірқатар отандық өкілдері қазіргі қоғамның әлеуметтік және саяси-құқықтық қажеттіліктеріне жауап беретін, ізгілендіру және әділеттік идеясы аясында сот төрелігі мәселелерін шешуге мүмкіндік беретін оның сөзсіз тиімділігін атап өткен жөн. Дегенмен, қойылған міндеттердің қолданыстағы заңнамалық реттеумен және құқық қолдану қызметімен арақатынасы арқылы бас бостандығын шектеу түріндегі жаза мақсаттарына қол жеткізу мәселелері өзгеріссіз қалады. Пробациялық бақылауды іске асыру, сотталған адамды тәртіптік жауапкершілікке тарту, оны қайта әлеуметтендіру және оның жаңа қылмыстық құқық бұзушылықтар жасауының алдын алу бөлігінде бас бостандығын шектеуді орындау сатысында елеулі проблемалар туындайды.

Аталған мән-жайлар қолданыстағы қылмыстық-құқықтық және қылмыстық-атқару тетіктерін іске асыру, сондай-ақ қаралып отырған құқықтық институтты дамыту жөнінде ұсыныстар әзірлеу тұрғысынан бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны кешенді зерттеу қажеттігін айғақтады.

Бостандықты шектеу түріндегі жазаны тағайындау мен орындаудың жекелеген аспектілеріне қатысты мәселелерді әзірлеу, зерттеу және онымен байланысты институттар бұрын ғылыми зерттеулерге ұшыраған. Мәселен, қоғамнан оқшауланумен байланысты емес қылмыстық-құқықтық шаралардың әртүрлі аспектілерін, оның ішінде бостандықты шектеуді зерттеуге мынадай жұмыстар арналды: Акимжанов Т. К., Аюбаев М. А., Балтабаев К. Ж., Бачурин С. Н., Беляев Л. И., Бойко С. Б., Гета М. Р., Дворянскова И. В., Каиржанов Е. И., Кулмуханбетов Б. А., Пертли В. А., Рахметов С. М., Рогов И. И., Михлин А. С., В. И. Селеверстов, Скаков А.Б., Рахимбердин К. Х., Слепцов И. В., Симонова Ю. И., Тепляшин П. В., Титаренко а. п., Уткин В. А., Шафигуллин

Ч. Ф., Шнарбаев Б. К., Шульга А. А., Саламатов Е. А., Жолдасқалиев С. М., Мұқанов М. Р. және т.б.

Аталған авторлардың еңбектерімен бас бостандығын шектеу және пробация институты түріндегі жазаның мәні мен мәнін ашуға елеулі үлес қосылды. Сонымен бірге, қолда бар жұмыстар бостандықты шектеу түріндегі жазаны жүзеге асырудың барлық теориялық және практикалық мәселелерін аяқтамайды. Бұл ретте бірқатар жұмыстар ұлттық заңнамалық реттеумен және құқық қолдану қызметімен Елеулі айрықша белгілері бар шетелдік құқықтық негіздер негізінде дайындалды.

Бас бостандығын шектеуге сотталғандарға қатысты пробациялық бақылауды жүзеге асырудың тиімділігі мәселелерін арнайы зерделеу қажеттілігі осы уақытқа дейін аталған институт кешенді зерттеуге ұшырамағанына да байланысты. Бұл ретте бас бостандығын шектеуге сотталғандарға қатысты пробацияны жүзеге асыру мәселелерін реттейтін қолданыстағы заңнама нормаларын талдау және оны қолдану практикасы осы институтты реттеуде белгілі бір кемшіліктер бар екенін көрсетеді. Сондықтан, айтарлықтай жетістіктерге қарамастан, бұл мәселенің бірқатар маңызды аспектілері әлі де зерттелмеген.

Бұл жағдайлар диссертациялық зерттеу тақырыбының өзектілігін анықтады және оны жетілдіру бойынша ғылыми негізделген ұсыныстарды әзірлеу үшін Қазақстан Республикасындағы бостандықты шектеу институтын кешенді зерттеу сияқты маңызды мәселеге жүгінуге түрткі болды.

Диссертациялық жұмыстың **мақсаты**, оны реттейтін жетілдіру үшін, сондай-ақ зерттелетін саладағы құқық қорғау органдарының құқық қолдану қызметінің тиімділігін арттыру үшін бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны орындау мен өтеудің теориялық және практикалық мәселелерін кешенді зерттеу болып табылады.

Ұсынылған мақсатқа жету келесі **міндеттерді** шешу қажеттілігін анықтады:

қылмыстық жазалар жүйесіндегі бостандықты шектеудің түсінігін, мәні мен мағынасын анықтаңыз;

зерттелетін жаза түрінің орындалуын реттеу саласындағы халықаралық құжаттар мен шет елдердің озық тәжірибесін зерделеу;

оны іске асырудың негізгі тәсілі ретінде пробациялық бақылаумен кешенде бас бостандығын шектеуді орындаудың құқықтық режимін дамыту бағыттарын зерттеу;

шектеуге сотталғандардың жеке басына әлеуметтік-құқықтық, қылмыстық-құқықтық және қылмыстық-атқарушылық сипаттама беру;

бас бостандығын шектеу түріндегі жазаның орындалуын регламенттейтін заңнаманы жетілдіру, сондай-ақ зерттелетін саладағы құқық қорғау органдарының құқық қолдану қызметінің тиімділігін арттыру бойынша ұсынымдар мен ұсыныстар әзірлеу.

Зерттеудің әдіснамалық және теориялық негізі теория мен практиканың, зерттеу пәнінің формасы мен мазмұнының өзара байланысын,

сондай-ақ пробація институтын реттейтін, қылмыстық іс жүргізу, Қылмыстық-атқару және басқа да құқық салаларының тұжырымдамалық ережелерін көрсетуге мүмкіндік беретін танымның диалектикалық әдісінің негізгі ережелері болды. Сонымен қатар, білімнің арнайы әдістері қолданылды: Тарихи, логикалық, салыстырмалы-құқықтық, жүйелік-құрылымдық және басқа да ғылыми зерттеу әдістері.

Зерттеудің теориялық базасы сотталғандарды қоғамнан оқшаулауға байланысты емес жазаларды орындау мәселелеріне, атап айтқанда, бостандықты шектеуге және пробаціялық қызметті жүзеге асыруға қатысты отандық және шетелдік мамандардың ғылыми әзірлемелері болды.

Зерттеудің ғылыми жаңалығы-Қазақстан Республикасының құқықтық ғылымында алғаш рет сотталғандарды қоғамнан оқшаулауға байланысты емес қылмыстық жазалардың тағайындалуы мен орындалуын реттейтін қолданыстағы ұлттық заңнама, құқықтың басқа салаларының нормалары, халықаралық құқықтық құжаттар негізінде бас бостандығын шектеу институтын кешенді зерттеу іске асырылды.

Осы мәселе бойынша бар көзқарастарды талдау мен сыни тұрғыдан түсінуді ескере отырып, диссертация «бостандықты шектеу» және "пробаціялық бақылауды күшейту" авторлық анықтамаларын баяндады. ҚР ҚК 73-бабының негізінде пенитенциарлық мекемеден босатылған адамға қатысты жаза мерзімін есептеу бөлігінде бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны орындаудың заңнамалық реттеуін және құқық қолдану практикасын жетілдіруге, сондай-ақ бас бостандығын шектеуге сотталған адам орындайтын мәжбүрлі еңбекті іске асыруға бағытталған бірқатар ережелер тұжырымдалған. Шектеуді өтеу тәртібі мен шарттары бұзылған жағдайда сотталған адамға қатысты туындайтын тәртіптік жазаның авторлық жүйесі әзірленді. Бас бостандығын шектеу институтында орын алатын қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелдерін бағалау жүйесінің проблемалық аспектілері ұсынылған.

Қорғауға шығарылатын негізгі ережелер:

Тұжырымдамалық-категориялық ақпаратты кеңейту арқылы жазалау жүйесі саласындағы қылмыстық-атқару құқығының отандық Доктринасын дамыту мақсатында автор мынадай анықтамаларды тұжырымдады:

«Бостандықты шектеу-бұл сотталушының қозғалыс еркіндігі түріндегі конституциялық құқығын шектеуде көрінетін қылмыстық жазаның бір түрі, ол заңда көзделген мерзімге белгілі бір міндеттер мен тыйымдарды белгілеуден тұрады»;

«Күшейтілген пробаціялық бақылау-пробація қызметі мен полиция қызметінің олардың есебінде тұрған, жаңа қылмыстық құқық бұзушылықтар жасау қаупі жоғары адамдарды қарқынды бақылауды жүзеге асыру жөніндегі қызметі».

Қолданыстағы заңнамалық қайшылықтар мен кемшіліктерді жою, сондай-ақ сотталғанды мәжбүрлі еңбекке тарту түріндегі бас бостандығын

шектеу шараларының бірін орындау тиімділігін арттыру үшін мыналар ұсынылады:

а) Норма ҚР ҚАК 67-бабы 2-тармағының б) тармақшасы түрінде мынадай нысанда жазылсын: «КҚ-да көзделген мәжбүрлі еңбекті дәлелсіз себептермен орындаудан жалтару.1) және 2) ҚР ҚАК 60-бабының 3-бөлігі».

б) ҚР ҚАК 69-бабының 3-бөлігіне мынадай норма түрінде толықтыру енгізілсін: «сотталған адамды жұмысқа орналастырған немесе оқуда жұмыспен қамтыған жағдайда, пробация қызметі белгіленген мәжбүрлі еңбектің күшін жою үшін сотқа ұсыныс енгізеді».

1. ҚР ҚК 73-бабы тәртібімен бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған адамдарға қатысты бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны өтеу мерзімін есептеуді белгілеу мақсатында келесі норманы енгізу арқылы ҚР ҚАК 64-бабын кеңейту ұсынылады:

«Жазаның өтелмеген бөлігі жазаның неғұрлым жеңіл түріне ауыстырылған жағдайда, бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны өтеу мерзімі сотталған адам қылмыстық-атқару жүйесі мекемесінен босатылған күннен бастап есептеледі. Сотталған адамның қылмыстық-атқару жүйесі мекемесінен тұрғылықты жеріне немесе тұратын жеріне барған уақыты бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны өтеу мерзіміне есептеледі. Бас бостандығын шектеу мерзіміне сотталған адамның тұрғылықты жері бойынша бір тәуліктен артық себепсіз өз бетінше болмаған уақыты есептелмейді».

а) Бас бостандығын шектеуге сотталғандарды жазалаудың тұтас және прогрессивті жүйесін қалыптастыру мақсатында жазаны өтеу тәртібі мен шарттарын бұзғаны үшін туындайтын тәртіптік шаралар әзірленді:

сөгіс;

қатаң сөгіс;

күшейтілген пробациялық бақылауды белгілеу;

бас бостандығын шектеуді бас бостандығынан айыруға ауыстыру мүмкіндігі туралы жазбаша ескерту.

б) Бас бостандығын шектеуге сотталған адамға қатысты жоғарыда баяндалған жазалау шараларының жүйесі негізінде автор ҚР ҚАК 68-бабына өзгеріс пен толықтыру енгізуді ұсынады, оны жаңа редакцияда баяндайды:

«1. Бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны өтеу тәртібі мен шарттарын бұзғаны үшін сотталушыға сөгіс түріндегі жаза қолданылады. Бір жыл ішінде қайтадан бұзушылық жасалған жағдайда, бас бостандығын шектеуге сотталған адамға қатаң сөгіс жарияланады.

2. Жазасын өтеу тәртібін қасақана бұзған сотталған адамға қатысты пробация қызметі күшейтілген пробациялық бақылауды белгілейді. **ҚР ҚАК 67-бабында көзделген бұзушылықты кейіннен жасағаны үшін пробация қызметі бас бостандығын шектеуді бас бостандығынан айырумен ауыстыру туралы мәселелерді шешу үшін сотқа материалдар ұсынады».**

в) Пп-ға өзгеріс енгізу.1) ҚР ҚАК 67-бабының 2-бөлігі «қайта» деген сөзді «бірнеше рет» деген сөзбен ауыстырып, мынадай редакцияда жазылсын: «Осы баптың бірінші бөлігінде көрсетілген бұзушылықтарды бірнеше рет жасау».

2. Қылмыстық-атқару заңнамасын сотталған адамның іздеуде бостандығын шектеу кезеңінде жазаны өтеу мерзімінің өтуі бөлігінде жетілдіру мақсатында ҚР ҚАК 67-бабының 4-тармағын толықтыру және оны мынадай редакцияда жазалау ұсынылады:

«4. Пробациялық бақылау мерзімінің өтуі бас бостандығын шектеуге сотталған адамды іздестіруге жариялау туралы сот қаулысы заңды күшіне енген сәттен бастап тоқтатыла тұрады және сот қаулысы бойынша қайта басталады».

3. Пробация қызметінің есебінде тұрған бас бостандығын шектеуге сотталған адамның қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалауды жүзеге асыру саласында жүргізілген талдау негізінде төменде келтірілген проблемалық аспектілер анықталды:

а) Тәуекелдің жоғары деңгейі ретінде бірнеше индикаторды танудан тұратын жаңа қылмыстың ықтималдылық дәрежесін анықтау процесі күмән тудырады. Бас бостандығын шектеуге сотталғандардың әлеуметтік, экономикалық, физикалық немесе құқықтық жағдайы оларда бір немесе одан да көп «қолайсыз» факторлардың болуын болжайды. Автор пробация қызметі қызметкерінің ішкі сенімін міндетті түрде ескере отырып, бағалау көрсеткішін қайта қараудың және қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалау құралының жаңа шкаласын белгілеудің шұғыл қажеттілігін көреді.

б) Бас бостандығын шектеуге сотталғандардың жаңа қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелдерін бағалау оларға қатысты пробациялық бақылауды дараландыруға бағытталған. Мысалы, қылмыстық мінез-құлық қаупінің төмен деңгейі бар бас бостандығын шектеуге сотталған адам тұрғылықты жері бойынша тексерулердің және пробация қызметіне тіркелудің ең аз санында көрінетін адал (икемді) пробациялық бақылауға үміткер болады. Өз кезегінде, девиантты мінез-құлық қаупі жоғары сотталған адам, керісінше, тұрғылықты жері, жұмыс немесе оқу орны бойынша бірнеше рет тексеруден, сондай-ақ профилактикалық және тәрбиелік шараларды өткізуден тұратын күшейтілген пробациялық бақылауға алынады. Осылайша, жаңа қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалаудың мұндай жүйесі пробациялық бақылауға қолданыстағы «стандартталған» тәсілді жояды, сондай-ақ қылмыстық жауаптылықты дараландыру қағидатын нығайтады.

в) ҚР ПМ-нің 2018 жылғы 27 қарашадағы №860 «қылмыстық-атқару жүйесінің пробация қызметінің есеп берушілерінің қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалау құралын қолданудың әдістемелік ұсынымдары» бұйрығы факультативтік және формальды сипатқа ие.

Қаралып отырған құралдың пробацациялық тетік саласындағы тиімділігін арттыру мақсатында кешенді және терең талдау жүргізу қажет, оның нәтижесі автор жоғарыда баяндаған ұсынымдарды ескере отырып, қылмыстық-атқару заңнамасына Нормативтік өзгерістер мен толықтырулар болады.

7. Бас бостандығын шектеуге сотталған адамды кәсіптік білім алудың басым құқығымен қамтамасыз ету мақсатында КҚ-ға өзгеріс пен толықтыру енгізу ұсынылады.5 «халықты жұмыспен қамту туралы» ҚР Заңының 19-бабы 4-тармағы мынадай нормамен: «5) бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған, пробацация қызметінің есебінде тұрған және (немесе) мәжбүрлеп емдеуден өткен адамдар».

Зерттеудің негізгі нәтижелерінің сипаттамасы. Зерттеу барысында қол жеткізілген ең маңызды нәтижелер төменде келтірілген аспектілерде:

Нәтиже 1. Бостандықты шектеу институты саласындағы доктриналық негіздерді зерттеу аясында «бостандықты шектеу» және «пробацациялық бақылауды күшейту» ғылыми анықтамалары тұжырымдалған.

Нәтиже 2. Бас бостандығын шектеуге сотталғандарға қатысты қолданылатын мәжбүрлі еңбекті құқықтық талдау процесінде бірқатар проблемалық аспектілер анықталды, оларды шешу ҚР ҚАК 60, 67, 69-баптарында заңнамалық сипаттағы ұсынылған ережелермен көзделеді.

Нәтиже 3. Бас бостандығын шектеуді орындаудың іс жүргізу тәртібі шеңберінде ҚР ҚК 73-бабы негізінде бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған адамдарға қатысты қаралатын жаза мерзімін есептеуге байланысты мәселелер анықталды, осыған байланысты ҚР ҚК 64-бабындағы норманың авторлық редакциясы ұсынылады.

Нәтиже 4. Бас бостандығын шектеуге сотталған, жазаны өтеу тәртібі мен шарттарын бұзуға жол берген адамдардың тәртіптік жауапкершілігі туралы мәселені кешенді зерттеу барысында қолданыстағы шаралардың тиімділігі төмен екені анықталды. Аталған салада пробацация қызметінің құқық қолдану қызметінің нәтижелілігін арттыру үшін бас бостандығын шектеуге сотталғандарға қатысты тәртіптік шаралардың авторлық жүйесі ұсынылады.

Нәтиже 5. Іздеуге жарияланған сотталғандарға қатысты туындайтын өткір мәселелердің бірі бас бостандығын шектеу мерзімінің өтуін тоқтата тұру туралы заңнамалық реттеудің болмауы болып табылады. Осыған байланысты ҚР ҚАК 67-бабының 4-тармағына Нормативтік өзгеріс пен толықтыру ұсынылады.

Нәтиже 6. Диссертациялық зерттеу шеңберінде бас бостандығын шектеу түріндегі жазаны орындау процесінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалау жүйесі талданды. Осының негізінде осы құралды жетілдіру бойынша ұсыныстар беріледі.

Нәтиже 7. Өмірдегі қиын жағдайды мойындайтын адамдар ретінде бас бостандығын шектеуге сотталғандардың әлеуметтік қорғалуын арттыру мақсатында пп-ға заңнамалық түзету енгізу ұсынылады. «Халықты жұмыспен

қамту туралы» ҚР Заңының 19-бабы 4-тармағының 5-тармағы, олардың кәсіптік білім алуға басым құқығы бөлігінде.

Алынған нәтижелердің жаңалығы мен маңыздылығын негіздеу.

Диссертациялық зерттеудің ғылыми жаңалығы ерекше ғылыми негізделген нәтижелер алумен сипатталады. Ғылыми тұжырымдар мен тұжырымдардың жаңашылдық дәрежесі автордың зерттеу мәселелеріне көзқарасымен анықталады.

1-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені диссертация зерттеу институтының теориялық базасын жан-жақты зерттеу негізінде «бостандықты шектеу» және «пробациялық бақылауды күшейту» анықтамаларына авторлық көзқарас ұсынылады.

2-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені сотталғанды мәжбүрлі еңбекке бостандығын шектеуге тартуды реттейтін қолданыстағы заңнамалық регламент жеткіліксіз болып табылады. Осыған байланысты автор диссертациялық зерттеу пәні шеңберінде қаралатын аспектіні жетілдіру мақсатында ҚР ҚАК 60, 67, 69-баптарына өзгерістер мен толықтырулар ұсынады.

3-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені автор сот қаулысына сәйкес бас бостандығынан айыру орындарынан босатылған сотталғандарға қатысты бас бостандығын шектеу мерзімін есептеу бөлігінде ҚР ҚАК-нің 64-бабына норманың авторлық редакциясын ұсынады.

4-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені онда жазаны өтеу тәртібі мен шарттарын бұзған бас бостандығын шектеуге сотталғандарға қатысты тәртіптік жауапкершілік шаралары тұжырымдалған.

5-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені іздеуге жарияланған сотталғандарға қатысты бас бостандығын шектеу мерзімін есептеуді тоқтата тұру түрінде ҚР ҚАК 67-бабының 4-тармағында қолданыстағы нормаға түзету ұсынылады.

6-нәтиженің жаңалығы автордың бағалау көрсеткішін қайта қарауды және қылмыстық құқық бұзушылық жасау тәуекелін бағалау құралының жаңа шкаласын белгілеуді ұсынатындығымен анықталады. Қарастырылып отырған құралдың пробациялық механизм саласындағы құндылығы оны дамыту үшін ұсыныстар бере отырып негізделеді.

7-нәтиже жаңа болып табылады, өйткені ол пп-ға өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздейді.5. «халықты жұмыспен қамту туралы» ҚР Заңының 19-бабы 4-тармағы қайта әлеуметтендіру, әлеуметтік бейімдеу және оңалту шеңберінде бас бостандығын шектеуге сотталған адамның әлеуметтік құқықтарын кеңейту мақсатында.

Диссертациялық зерттеу тақырыбы мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес келеді.

Диссертациялық зерттеу Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының құқықтық саясатын дамытудың ұзақ мерзімді бағдарламаларын, атап айтқанда

«Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасын» және «Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасын» жатқызуға тиіс ұлттық маңызы бар бағдарламалық құжаттарға сәйкес жүргізілді» Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығымен бекітілген. Диссертациялық зерттеу Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы № 636 Жарлығымен бекітілген «Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарымен» құқық қорғау және сот жүйелерін жетілдіру мәселелері жөніндегі салалық бағдарламалық құжаттармен корреляцияланады. Зерттеу құрылымында зерттелетін институттың пробациялық тетікті жүзеге асыру мәселелері бойынша құқық қорғау органдарының қызметіне тікелей байланысты бағдарламалық құжаттармен, атап айтқанда, Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің 2022 жылғы 9 қыркүйектегі № 146-өкімімен бекітілген Қазақстан Республикасының Ішкі істер органдарын жаңғырту жөніндегі 2022-2024 жылдарға арналған Жол картасымен, қоғамдық 2024-2028 жылдарға арналған қоғаммен серіктестікте қауіпсіздік (құқық бұзушылықтың алдын алу саласында).

Докторанттың әр жарияланымды дайындауға қосқан үлесінің сипаттамасы.

Диссертацияның негізгі нәтижелері 7 жұмыста, оның ішінде 4 мақала — Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің Білім және ғылым саласындағы сапаны қамтамасыз ету Комитеті ұсынған басылымдарда, 3 басылым — халықаралық ғылыми конференциялар материалдарында жарияланды.

Алты мақаланы автор жеке өзі дайындады:

1. Примкулова А.А. «Теоретические и правовые аспекты наказания в виде ограничения свободы» // «Хабаршы-Вестник» ғылыми журналы №3(73). Қарағанда, 2021. – С.182-188. (204 с.) (ҚР БҒМ БҒССҚК ұсынған).

2. Примкулова А.А. «Генезис и современное состояние института ограничения свободы в Республике Казахстан» // «Құқық қорғау органдары академиясының жаршысы» ғылыми журналы №4 (22). Косшы, 2021. –С. 58-65. (106с.) (ҚР БҒМ БҒССҚК ұсынған).

3. Примкулова А.А. «Институт ограничения свободы по уголовному законодательству ряда государств-участников СНГ (сравнительно-правовой анализ)» // «Қазіргі кезеңдегі ішкі істер органдарының ұйымдастырылуы және қызметі: мәселелері және шешу жолдары» Халықаралық ғылыми-тәжірибебелік конференциясы, 2021 жылғы 23-26 қазан. ҚР ІІМ Ш.Қабылбаев атындағы Қостанай академиясы, 2021. –С.87-92. (554 с.).

4. Примкулова А.А. «К вопросу о применении принудительного труда в отношении осужденных к ограничению свободы» // «Ғылым» халықаралық ғылыми журналы №1 (72). Костанай, 2022. –С. 165-169. (151с.) (ҚР БҒМ БҒССҚК ұсынған).

5. Примкулова А.А. «К вопросу о трудоустройстве лиц, осужденных к наказанию в виде ограничения свободы в Казахстане» // Филиалдың негізін қалаушылары Т.Ж. Атжанов пен А.М. Родновты еске алуға арналған «Ғылыми ойды жаңғырту және инновациялық даму жағдайындағы замануи ғылым парадигмасы: теория мен практика» атты XVI Халықаралық ғылыми-тәжірибелік онлайн-конференциясы / Қостанай қ., 12-13 сәуір 2022 ж., стр. 127-131. (895 с.).

6. Примкулова А.А. «О некоторых вопросах установления обязанностей и запретов в отношении осужденных к ограничению свободы в судебной практике Республики Казахстан» // «Уголовное право: проблемы, поиски, решения» Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясы, Беларусь мемлекеттік университеті, Минск қ., 7-8 қазан 2022 ж. – С. 110-113. (166 с.).

Бірлескен авторлық үш мақала дайындалды:

1. Примкулова А.А., Муканов М.Р. «К вопросу об исчислении срока отбывания наказания в виде ограничения свободы по законодательству Республики Казахстан» // «Ғылым» халықаралық ғылыми журналы №3(70). Қостанай қ., 2021. – С. 140-144. (150с.) (ҚР БҒМ БҒССҚК ұсынған). (А.А. Примкулова талдау мен негізгі қорытындыларды дайындады; М.Р Муканов мәтінге жалпы түзетілу жүргізді.)